

Politolog Oskar Krejčí: Tahák pro prezidenta - Eurasie

- CZ24 News | 14. března 2023

SVĚT: Politolog Oskar Krejčí se ve své glose zamýšlí nad podivným chováním Západu, včetně politických představitelů Česka, při definování protivníka na eurasijském kontinentu.

Na Pražském hradě proběhlo stěhování a noví správci slibují zásadní změnu. Ať bude úklid sebevětší, politické prostředí, v němž se bude nový prezident pohybovat, zůstává nezměněné. Žádné proměny na Pražském hradě nemohou ovlivnit například fakt, že přibližně tři dekády trvá úspěšná snaha Západu souběžným tlakem na západě i východě Eurasie učinit z Ruska a Číny spojence. Přitom toto úsilí v posledních letech narůstá nejen v samotném centru Západu, tedy v USA, ale i v podání řady snaživých, iniciativních a podbízivých spojenců Washingtonu. Politická turistika představitelů českého státu, trapná prohlášení, torpedování dohod, slovní výpady narůstají. Možná by bylo vhodné, kdyby nový prezident zvážil, o co a jak se v daném případě hraje.

Směr Evropa

Klasický pohled na evropskou pevninu z Britských ostrovů učí, že Londýn nesmí dovolit sjednotit evropské státy pod jednotným vedením. Zkušenost s Napoleonem v době takzvaného evropského koncertu vedla k tomu, že se Británie stylizovala do role balancéra – přidávala se v konfliktech na stranu slabšího ne proto, aby byl konflikt urovnán, ale aby mohl být z Londýna řízen. Na obsahu sporu nezáleželo: jak pravil [lord Palmerston](#) v souvislosti s revolucí roku 1848 v Evropě (tehdy ještě jako ministr zahraničí): „Nemáme žádné věčné spojence a nemáme žádné věčné nepřátele. Naše zájmy jsou věčné a trvalé a je naší povinností je následovat.“

Po vzniku USA přenesli britští kolonisté tuto mentalitu do Washingtonu. Dokud byly Spojené státy slabé, hlásaly vůči Evropě [Monroeovu doktrínu](#): „My se nepletete do věcí u vás, vy se nepleťte do našich věcí!“, „našimi věcmi“ mysleli celou Ameriku, přesněji od USA po Ohňovou zemi. Když zesílily, převzaly po 2. světové válce nad Evropou patronát. Aby nedošlo k nedorozumění v otázce překonání meziválečného izolacionalismu USA: jak napsal [Walter Lippmann](#), jeden z otců školy politického realismu, „dějiny ukazují, že špatná povaha nacistického režimu nebyla ve skutečnosti hlavní příčinou konfliktu mezi Německem a Spojenými státy... Spojené státy začaly zbrojit na svou obranu teprve v květnu 1940 a důvodem ke zbrojení byla ta okolnost, že německá armáda dosáhla atlantického pobřeží.“

USA v Asii

Podle Charlese Dickense by typický Američan váhal vstoupit do nebe, pokud by si nebyl jistý, že může jít dál na západ. A tak se stalo, že Spojené státy, kdysi třináct kolonií na pobřeží Atlantiku, získaly ještě jedno pobřeží – na západě. Pár let poté, kdy nový západ kolonisté „zcivilizovali“, začaly se Spojené státy roztahovat po hladině Tichého oceánu: byla připojena Havaj (1898) a Guam (1899), pokus připojit Filipíny (1898) po několika desetiletích selhal. Vojáci USA se také zúčastnili

intervence v Číně (1900).

Americký admirál [Alfred Mahan](#) toto posouvání hranice USA překryl tvrzením, že dějinami hýbe konflikt sil moře a pevniny, který prý dnes reprezentují USA, Velká Británie a Japonsko z jedné a Rusko z druhé strany. I když prý „centrum Ruska nemůže být zlomeno“, je tu „více než dočasná... solidarita zájmů“ států reprezentujících síly moře, což umožňuje tlak na obou křídlech Ruského impéria. Když se pak čas překlátil z 19. do 20. století, anglický geograf [Halford Mackinder](#) našel v Rusku [Heartland](#), srdce Světového ostrova chápaného jako Eurasie s Afrikou dohromady. A konkretizoval britskou zásadu, že nelze dopustit politické sjednocení evropské pevniny, do požadavku oddělit Německo a Rusko. Vládnou-li v anglosaských zemích lidé s takovýmto pohledem na svět, žádný Nord Stream nemá budoucnost. Anglosaská bipolární geopolitika, nikoliv standardně chápané ideologické rozdíly, tvoří základ toho, čemu se říká „studenoválečná mentalita“.

Rusko na mapě

Zmíněné principy anglosaské geopolitiky se formovaly na základě zkušeností z Krymské války, konfliktu Britské a Ruské říše ve Střední Asii a při vyhodnocení opiových válek v Číně. Naopak z ruské strany byly a jsou zvláště cenné poznatky z Krymské války a zahraniční intervence v průběhu války občanské.

- Za takzvané Krymské války (1853–1856) zaútočily Velká Británie, Francie a Osmanská říše nejen na černomořském Krymu, ale i na severu v Murmansku, na jihu v Podunají a v oblasti Kavkazu; dokonce i na Dálném východě britské a francouzské válečné lodě napadly Petropavlovsk-Kamčatskij. Tehdejší poznání nemožnosti ubránit v případě britského útoku Aljašku prý patřilo k důvodům, proč ji Petrohrad prodal USA.
- Intervence během občanské války (1918–1921) začala na severu britským vyloděním v Murmansku, aby následně zasáhla Archangelsk, kde se vylodili britští, francouzští i američtí vojáci. Na jihu západní vojáci obsadili Baku, Oděsu, Sevastopol. Také tato intervence zahrnovala Dálný východ – japonští vojáci napadli severní Sachalin, ve Vladivostoku se svorně vylodili hlavní představitelé „sil moře“, tedy američtí, britští a japonští vojáci.

Za druhé světové války vycházela Moskva z vyhodnocení možnosti obrany na celém perimetru svého obrovského státu. Bez ohledu na německo-japonský *Pakt proti Kominterně* (1936) Moskva v době bojů Rudé armády s japonskou armádou na východě u Chalchyn-golu (květen až září 1939) uzavřela na západě s nacistickým Německem pakt Ribbentrop-Molotov (srpen 1939). Naopak těsně před útokem německých vojsk na Sovětský svaz (červen 1941) Moskva uzavřela s Tokiem *Pakt o neutralitě* (duben 1941). Po dobu Velké vlastenecké války vozily do Sovětského svazu lodě z Kanady a z USA pomoc – a nikdy nebyly Japonci napadeny, protože pluly pod sovětskou vlajkou. Japonský velvyslanec se ještě zúčastnil přehlídky vítězství na Rudém náměstí (červen 1945). Až poté, kdy se situace na západě zklidnila, Sovětský svaz vypověděl *Pakt o neutralitě* a vyhlásil Japonsku válku (srpen 1945). A není bez zajímavosti, že v roce 1949, kdy Západ slavil v Evropě vítězství v podobě prolomení podivné sovětské blokády Berlína a bylo založeno NATO, na východě Eurasie vojáci Čínské lidové osvobozené armády vstoupili do Pekingu a zamířili dále na jih.

Globální sousedství

V evropských školách zdomácněla mapa světa, která má střed na nultém poledníku procházejícím Londýnem. Jedná se o obraz světa vzniklý v dobách, kdy Velká Británie byla nejsilnější mocností. Přiložená americkocentrická mapa (převzatá a upravená z knihy amerického geopolitika [Nicholase](#)

[Spykmana](#) *Geografie míru*; 1944) představuje svět, jak jej vidí ze současné nejsilnější mocnosti, z USA. I když se suchozemským Středoevropanům může zdát, že Spojené státy na východě a na západě s nikým nehraničí, pro námořní velmoc svět vypadá jinak: USA hraničí s Evropou a Asií přes trochu vody.

Jak ukazuje vizualizace zpracovaná hnutím [World BEYOND War](#), Pentagon rozmístil „předsunutou obranu“ USA podél celé Eurasie:

- V Evropě byla po skončení studené války „předsunutá obrana“ posunuta na linii Pobaltí, Polsko, Slovensko, Rumunsko a Bulharsko až po Turecko, tedy blíž k hranicím Ruska;
- V Asii zůstala „předsunutá obrana“ u první ostrovní linie kolem Číny, kam se dostala po 2. světové válce a po porážce USA ve válce v Indočíně. Základny Pentagonu jsou v Japonsku, Jižní Koreji a na Filipínách. Na Taiwanu byly základny USA zrušeny jako součást oficiálního uznání Čínské lidové republiky a akceptování politiky jedné Číny Washingtonem – což, jak patrně, nejednomu politikovi a vojákovi dnes vadí.
- Severní ledový oceán se stal přirozeným úkrytem pro jaderné ponorky, přes vzdušný prostor nad tímto oceánem míří na Eurasii americké strategické rakety a letadla.

Závrať způsobená vítězstvím ve studené válce rozštěpila politickou elitu USA. Neokonzervativci jako [Paul Wolfowitz](#), [Norman Podhoretz](#) či [Robert Kagan](#), ale i někteří liberálové, propadli iluzi, že Washington může diktovat – v případě potřeby i silou – svá pravidla všude ve světě; hlavním úkolem je zabránit vzniku nového konkurenta. Konzervativci, především ti ze školy politického realismu jako [John Mearsheimer](#), spočítali konkrétní mocenský potenciál států a vyšlo jim, že žádná mocnost na světě nemůže sama ovládat všechny pevniny a vodstva planety. Někteří, jako [Pat Buchanan](#), doporučovali USA nové formy izolacionalismu. Jiní, jako [Zbigniew Brzezinski](#), transformovali britský ostrovní pohled na evropskou pevninu do podoby amerického pohledu na Eurasii. „V prvním, nejkratším období bude v americkém zájmu maximální upevnění převládajícího geopolitického pluralismu na mapě Eurasie. Což znamená důraz na manévrování a ovládání ve snaze předejít vzniku nepřátelských koalic, jež by nakonec začaly ohrožovat americký primát,“ shrnul vše Brzezinski v knize [Velká šachovnice](#).

Ideologie versus zdroje

Když nějací radní, senátoři, poslanci či ministři z Prahy vyhlásí křížový pochod proti Číně, je to směšné. Když ale uprostřed bojů na Ukrajině nová strategie NATO prohlásila Čínu za nepřítele – pak už je nutné mluvit o strategické slepotě založené na neznalosti a geopolitických předsudcích. Těžko lze vymyslet kontraproduktivnější varování Pekingů, že po případné porážce Ruska je na řadě Čína.

Podle britského historika vědy [Josepha Needhama](#) byly ve starověké Číně sepsány přibližně dvě stovky knih o válce. Vedle slavného traktátu Mistra Suna je mezi nimi i pojednání *Třicet šest stratagemů*. Jedná se o soubor lstí, které má schopný voják či politik k dispozici. Ta, která je 23. v pořadí, říká: „Spoj se se vzdáleným nepřítelem a udeř na sousedního.“ Nejen starověké čínské stratagemy, ale i sovětská praxe během 2. světové války ukazují, že při silové konfrontaci musí jít ideologické předsudky a mesianistické ambice stranou – protivníky je třeba rozdělit a vybrat si čas na oddělenou konfrontaci. Jenže Západ odmítá pochopit potřebu dohod o společné správě multilaterálního světa a tlačí na Eurasii v duchu mahanovské vize, tedy z východu a západu tohoto kontinentu najednou – a sjednocuje proti sobě Rusko a Čínu. Jako by ve Washingtonu nevěděli, že Rusko má nadbytek zbraní posledního soudu, jaderných zbraní. A že Čína v první polovině 21. století není totéž, co Čína druhé poloviny 19. století. Asi není náhoda, že minulý týden uzavřená dohoda o obnově diplomatických styků sunitské Saúdské Arábie a šíitského Íránu byla uzavřena v Pekingů.

Nezpůsobnost vidět Eurasii jako celek je mimo jiné dána sklonem politiků soustředit se na dílčí témata s iluzí rychlého řešení a problémy v regionech řešit bez ohledu na jiné oblasti. Také harašení zbraněmi a sankcemi ze strany abstraktních ideologů či polovzdělaných médií nebere ohled na nutnost vyhodnotit vlastní mocenský potenciál a stanovit priority. Vytváří se tím tlak na vlády, čímž se posiluje jejich už tak destruktivní odhodlání vrhat se bezhlavě do problémů, na jejichž řešení nemají dostatečnou moc. Úspěch Západu nemůže ale přinést ani politika „rozděl a panuj“, řešením může být pouze partnerská kooperace mocností v multipolárním světě. Možná by bylo vhodné při stěhování na Hradě pověsit v prezidentské kanceláři mapu Eurasie a občas se na ni podívat. Velkou mapu, aby na ní bylo možné nalézt i Česko.

AUTOR: Oskar Krejčí

ZDROJ: Časopis Argument